

MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU

Projekt „Razem Blisko Krakowa – zintegrowany rozwój podkrakowskiego obszaru funkcjonalnego” korzysta z dofinansowania funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii oraz środków krajowych.

Raport diagnostyczny

Zintegrowany Program Aktywizacji i Partycypacji
Społecznej na obszarze funkcjonalnym „Blisko Krakowa”

**razem
blisko Krakowa**
zintegrowany rozwój
podkrakowskiego obszaru funkcjonalnego

**Zintegrowany Program
Aktywizacji i Partycypacji
Społecznej na obszarze
funkcjonalnym „Blisko Krakowa”
- raport diagnostyczny z analizy
statystycznej**

SPIS TREŚCI

Spis wykresów	3
Najważniejsze wnioski.....	4
Wprowadzenie metodologiczne	7
Analiza dynamiczna i porównawcza podstawowych wskaźników statystycznych	11
Frekwencja wyborcza	11
Działalność organizacji pozarządowych	15
Kultura i kreatywność.....	19

Spis wykresów

Frekwencja w wyborach do Sejmu RP, samorządowych i europejskich w latach 2005-2014.	11
Frekwencja w wyborach do Sejmu RP na terenie obszaru funkcjonalnego – zróżnicowanie wewnętrzne.	12
Frekwencja w wyborach samorządowych na terenie obszaru funkcjonalnego – zróżnicowanie wewnętrzne.	13
Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności w latach 2008-2013.	15
Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców, stan na koniec 2013 r. – grupa porównawcza i zróżnicowanie wewnętrzne.	16
Liczba organizacji pozarządowych posiadających status organizacji pożytku publicznego, stan na koniec 2013 r.	17
Łączna wysokość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym w gminach obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”.	18
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2007-2013.	19
Liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w latach 2007-2013.	20
Liczba imprez i uczestników imprez organizowanych przez instytucje kultury na 1000 ludności – grupa porównawcza i zróżnicowanie wewnętrzne.	21

Najważniejsze wnioski

- Udział w wyborach powszechnych wskazywany jest przez mieszkańców obszaru funkcjonalnego za najczęściej wykorzystywaną i najbardziej efektywną formę wpływania na sytuację w gminie. Należy przy tym zauważyć, że frekwencja we wszystkich wyborach parlamentarnych w latach 2005-2014 była nieznacznie niższa od średniej małopolskiej, jednocześnie delikatnie wyższa od przeciętnej dla Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.
- Odwrotnie sytuacja kształtowała się w wyborach samorządowych. Co do zasady można stwierdzić, że wskaźniki frekwencji w wyborach parlamentarnych i samorządowych na terenie obszaru funkcjonalnego są zbliżone i oscylują wokół granicy 50% osób uprawnionych do głosowania. Zdecydowanie niższe wskaźniki uczestnictwa są cechą charakterystyczną wyborów europejskich.
- Najbardziej angażujące mieszkańców całego obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”, podobnie jak w całej Małopolsce, były przedterminowe wybory parlamentarne w 2007 r., zogniskowane wokół silnego konfliktu dwóch największych partii sejmowych.
- Z punktu widzenia problematyki rozwoju lokalnego, za najbardziej istotne uznać należy jednak uczestnictwo mieszkańców w wyborach samorządowych. Istotnym czynnikiem wspierającym zaangażowanie w wybory lokalne w ostatnich latach było operowanie na poziomie jednostek samorządu terytorialnego znaczną pulą środków zewnętrznych płynących z funduszy europejskich.
- Przeciętnie w każdych kolejnych wyborach samorządowych odnotowywano coraz wyższą frekwencję. Podobnie w większości gmin uczestnictwo w ostatnich wyborach lokalnych było wyższe niż w ostatnich wyborach krajowych. Można tym samym stwierdzić, że mieszkańcy obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa” w coraz większym stopniu dostrzegają siłę i znaczenie własnego głosu na rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie własnej wspólnoty samorządowej.
- Istotnym zjawiskiem jest ponadto najwyższa dynamika uczestnictwa w wyborach lokalnych na terenie gmin o najwyższych wskaźnikach migracji.

Można zatem stwierdzić, że nowi mieszkańcy z istotnym stopniem wykorzystują formalne narzędzia demokracji do wywierania wpływu na kształt najbliższego otoczenia.

- Zwraca uwagę niedostrzeżenie roli i tym samym rzadkie uczestnictwo mieszkańców w konsultacjach społecznych. Może to być spowodowane słabą organizacją procesu konsultacji. Znacząca część mieszkańców nie posiada wiedzy z zakresu możliwych form konsultacji społecznych. Zasady obecnie realizowanych konsultacji społecznych nie są dla nich w pełni zrozumiałe. Wydaje się, że potrzeba udoskonalenia procesu konsultacji społecznych jest jednym z kluczowych wyzwań, które pozwoli na poprawę poziomu partycypacji społecznej na terenie obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”. Interwencję należałoby rozpocząć od poprawy procesu wymiany informacji między mieszkańcami a samorządem, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, oraz usprawnienia procesu partycypacji.
- Przeciętnie na terenie obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 liczba stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych zwiększyła się o 20%. Niemniej jednak w odniesieniu do innych jednostek porównawczych wskaźnik fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. mieszkańców na terenie obszaru funkcjonalnego jest względnie niski. Jednocześnie, w ramach badania ankietowego 17% spośród badanych mieszkańców zadeklarowało członkostwo w ramach organizacji pozarządowej.
- Najwyższy wskaźnik liczby organizacji pozarządowych w całym okresie prowadzonej analizy zaobserwowano w przypadku gminy Czernichów. Na koniec 2013 r. był on wyższy od średniej wojewódzkiej i wynosił 33 jednostki na 10 tys. mieszkańców. Wszystkie pozostałe gminy charakteryzowały się względnymi wskaźnikami na poziomie niższym od przeciętnej powiatowej.
- Największym beneficjentem środków przeznaczanych w ramach dotacji dla organizacji pozarządowych są kluby sportowe. We wszystkich gminach środki przeznaczone na zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu stanowią ponad 60% wszystkich funduszy na rzecz podmiotów trzeciego sektora. Dodatkowo, kluby sportowe często są także beneficjentami konkursów na realizację zadań z zakresu organizacji wypoczynku czy przeciwdziałania problemom społecznym.

- Analiza wydatków w poszczególnych gminach wskazuje ponadto, że wciąż w niewielkim stopniu organizacje pozarządowe angażowane są do dostarczania usług publicznych, szczególnie z zakresu animacji kulturalnej, pomocy społecznej, a także promowania i wspierania działalności gospodarczej. Choć można w tym obszarze wymienić pozytywne przykłady, skala współpracy pozostaje marginalna.
- Dobrze zdefiniowana lokalna polityka kulturalna oraz odpowiadające na miejscowe deficyty instytucje kultury mogą nie tylko spełniać funkcje ochrony dziedzictwa czy kreowania wydarzeń kulturalnych, lecz przyczyniać się do zwiększenia poziomu partycypacji społecznej. Ostatnie lata wskazują na stabilną liczbę czytelników bibliotek publicznych. Przeciętnie na obszarze funkcjonalnym, w przeliczeniu na 1 tys. ludności, liczba czytelników wahała się w przedziale od 102 do 107 osób.
- Postępujące zmiany w zakresie uczestnictwa w kulturze prowadzą do coraz większej podaży usług kulturalnych po stronie organizacji pozarządowych, a nawet przedsiębiorstw prywatnych. Usługi sektora kultury na poziomie gminnym organizowane są często w sposób nieformalny. Ruchy te przede wszystkim obserwowane są w przestrzeni kulturalnej wielkich miast, lecz stopniowo znajdują zwolenników i naśladowców w mniejszych społecznościach lokalnych.
- Ponieważ w gminach Czernichów oraz Liszki nie funkcjonują inne niż biblioteki typy instytucji kultury, w statystykach BDL GUS wykazany został brak imprez kulturalnych. Analiza wydatków budżetowych, w tym dotacji na rzecz organizacji pozarządowych, wskazuje jednak, że dużą część zadań w zakresie usług kulturalnych realizowana jest przez podmioty trzeciego sektora, a także placówki edukacyjne.
- Specyfika usług sektora kultury w gminach zlokalizowanych wokół dużej aglomeracji miejskiej, jaką jest Kraków, a także służebność tego sektora, nie tylko w sferze rozwoju kapitału społecznego, lecz także w sferze rozwoju funkcji turystycznej i gospodarczej poszczególnych gmin, stanowi wyzwanie do szukania nowych dróg dostarczania oferty kulturalnej. Istotnym wyzwaniem wydaje się zbudowanie spójnej, komplementarnej oferty dla mieszkańców całego obszaru, będącej jednoczesną alternatywą dla form spędzania czasu wolnego w Krakowie.

Wprowadzenie metodologiczne

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zestawienie wybranych danych statystycznych, charakteryzujących podstawowe wskaźniki opisujące rozwój kapitału społecznego na terenie obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”. **Traktując kapitał społeczny w kategoriach podstawowego zasobu rozwojowego, w doborze wskaźników posłużono się przede wszystkim Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (SRKS) – podstawowym dokumentem wdrażającym określone w nadrzędnych strategiach kierunki interwencji, przyczyniające się do wzmacniania woli obywatelskiego działania na rzecz dobra wspólnego oraz podnoszenia poziomu zaufania społecznego. Zgodnie z przyjętym w SRKS założeniem, działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego powinny sprzyjać poprawie zaufania do instytucji i organów administracji publicznej, a także gotowości mieszkańców do wspólnego działania.**

W ramach SRKS wyodrębniono 4 obszary, w których niezbędna jest interwencja państwa, realizowana w partnerskim współdziałaniu z obywatelami. Są to:

- postawy i kompetencje społeczne;
- współdziałanie i partycypacja społeczna;
- komunikacja społeczna;
- kultura i kreatywność.

Ze względu na fakt, że działania z zakresu wzmacniania postaw i kompetencji społecznych, jako element systemu kształcenia, poddano szerszej analizie w ramach opracowania Zintegrowanej Strategii Edukacji i Rynku Pracy, w ramach niniejszej analizy ograniczono się do analizy wskaźników określających pozostały wymienione obszary.

Projektując proces badawczy wyszliśmy z założenia, że nie każdy rodzaj współdziałania administracji publicznej z mieszkańcami nazwać można partycypacją. Bazując na badaniach Sherry R. Arnstein można określić 8 poziomów współuczestnictwa:

- manipulacja;
- terapia;
- informowanie;

- konsultacje;
- pacyfikacja;
- partnerstwo;
- delegowanie władzy;
- kontrola obywatelska¹.

Dwa pierwsze poziomy stanowią środek zastępczy właściwej partycypacji, służący celom osób, środowisk czy podmiotów posiadających władzę. Te iluzoryczne formy partycypacji oznaczają jednokierunkową komunikację na linii władza – obywatele, w której proces porozumiewania zawiera w sobie elementy swoistej propagandy – informowania, przekonywania mieszkańców przez władze, bez możliwości sprzężenia zwrotnego. Kolejne trzy szczeble drabiny to tokeizm, czyli fałszywe włączanie ludzi w proces zarządzania publicznego, bez dawania im możliwości realnego wpływu na działania i zmiany. Jest to wytwarzanie złudnego przeświadczenia o realizacji postulatów współpracy. Partycypacja ograniczona do tych poziomów daje sposobność słuchania, ale wyklucza sytuację bycia wysłuchanym. Istnieje opcja udzielanie porad, ale decyzje podejmowane są wyłącznie przez zarządzających. Ostatnie trzy stopnie drabiny to właściwa partycypacja. Partnerstwo oznacza równość stron, wiąże się z debatą, wspólnym uczestnictwem w zarządzaniu oraz dzieleniem odpowiedzialności. Delegowanie władzy oznacza przekazywanie innym pewnych kompetencji i zadań. Obywatele zyskują znaczące możliwości faktycznego zarządzania. Ostatni, ósmy szczebel drabiny, stworzonej przez Sherry R. Arnstein, to kontrola obywatelska, wiążąca się z rosnącymi wymaganiami obywateli w stosunku do zarządzających. Mieszkańcy nie tylko posiadają silny głos w debacie publicznej, ale także alternatywę autonomicznego działania, z którym władza musi się liczyć.

Koncepcja Sherry R. Arnstein, mimo swojego modelowego charakteru (czyli pewnego uproszczenia rzeczywistości) pozwala spojrzeć na współuczestnictwo jako na proces, który wymaga ciągłego rozwoju – wspinania się na kolejne szczeble drabiny partycypacji społecznej. Pogłębionej analizy tego obszaru dokonaliśmy za pomocą przeprowadzonych badań społecznych, zrealizowanych wśród mieszkańców, jak i podmiotów trzeciego sektora, działających na terenie obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”.

¹ Arnstein, Sherry R. "A Ladder of Citizen Participation," *JALP*, Vol. 35, No. 4, July 1969.

Jako podstawowe wskaźniki współdziałania i partycypacji społecznej, analizie statystycznej poddane zostały wskaźniki frekwencji wyborczej, w wyborach samorządowych, parlamentarnych oraz europejskich z lat 2005 – 2014, a także wskaźnik sformalizowanej aktywności społecznej w organizacjach pozarządowych, wyrażony liczbą fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Analizę przeprowadzono w układzie dynamicznym oraz porównawczym.

Schemat 1 Podstawowe czynniki rozwojowe uwzględnione w analizie statystycznej ZPAiPS dla obszaru funkcjonalnego "Blisko Krakowa".

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo, bazując na założeniu, że istotnym czynnikiem budowania kapitału społecznego jest uczestnictwo w kulturze, **głębszej analizie poddano lokalną ofertę podmiotów sektora kultury. Dobrze zdefiniowana lokalna polityka kulturalna oraz odpowiadające na miejscowe deficyty instytucje kultury, mogą nie tylko spełniać funkcje ochrony dziedzictwa czy kreowania wydarzeń kulturalnych, lecz przyczyniać się do budowania u obywateli ważnych kompetencji decydujących o poziomie dobrobytu społeczeństwa.**

Zgadając się z opisaną w literaturze logiką² założyliśmy, że podmioty kultury (w tym instytucje samorządowe, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne) mają potencjał do działalności budującej kapitał społeczny poprzez oferowanie usług, których kształt pozwala odbiorcom na budowanie następujących kompetencji:

- obywatelskich, rozumianych jako kształtowanie aktywnych postaw w zakresie działalności publicznej,
- społecznych, rozumianych jako kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji i współpracy,
- komunikacyjnych, nastawionych na usprawnienie procesów komunikacji społecznej i wymiany wiedzy,
- cyfrowych, polegających na kształceniu kompetencji w zakresie korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych i zapobieganiu wykluczeniu cyfrowemu grup szczególnie zagrożonych (np. osób powyżej 50. roku życia),
- medialnych, polegających na przygotowaniu do autonomicznego i krytycznego odbioru,
- konsumpcji dóbr i usług kultury,
- kreatywnych, rozumianych jako zdolność do kreatywnego myślenia oraz do ekspresji twórczej.

Wszystkie wyżej wymienione kompetencje znajdują swoje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego.

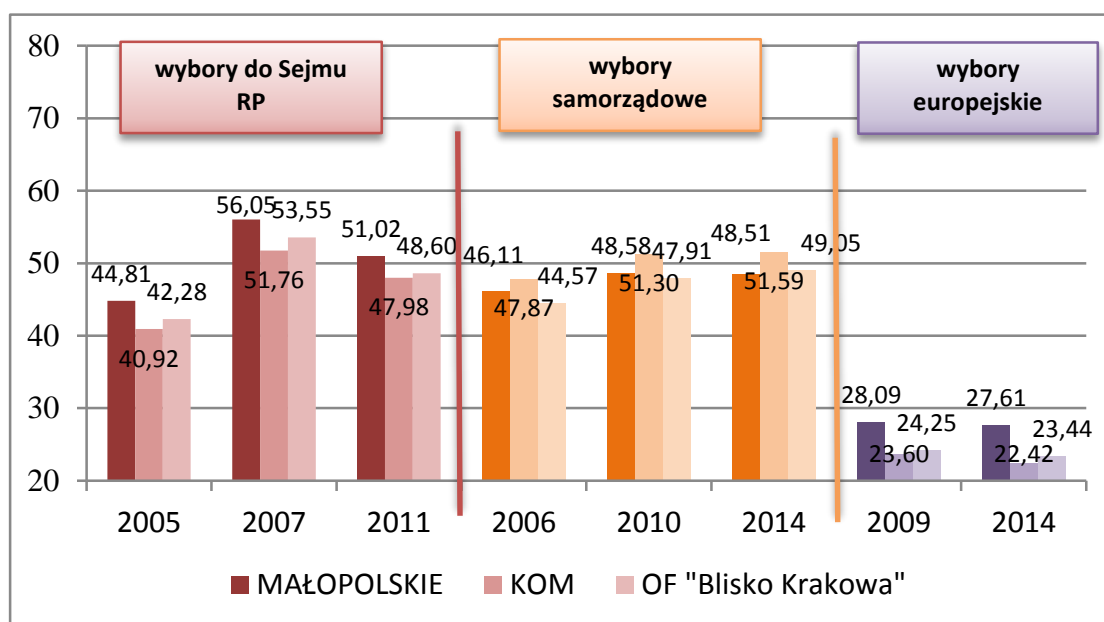
² Patrz m.in. *Towse R. [2011], Ekonomia kultury, NCK, Warszawa; Potts, Jason D. [2011], Creative Industries and Economic Evolution, Edward Elgar Publishing, Cheltenham*

Analiza dynamiczna i porównawcza podstawowych wskaźników statystycznych

Frekwencja wyborcza

Analizując uczestnictwo w wyborach, badaniu poddano wskaźniki frekwencji wyborczej w trzech różnych kategoriach. Pod uwagę wzięto wybory parlamentarne (głosowanie na kandydatów do Sejmu RP), wybory samorządowe (głosowanie w I turze na kandydatów na wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast) oraz wybory europejskie (głosowanie na kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego). Zestawiając wyniki, należy mieć na uwadze specyfikę poszczególnych wyborów. W związku z tym analizy dokonano rozłącznie w poszczególnych grupach, szczególną uwagę zwracając na trendy występujące pomiędzy poszczególnymi wyborami w ramach danej kategorii.

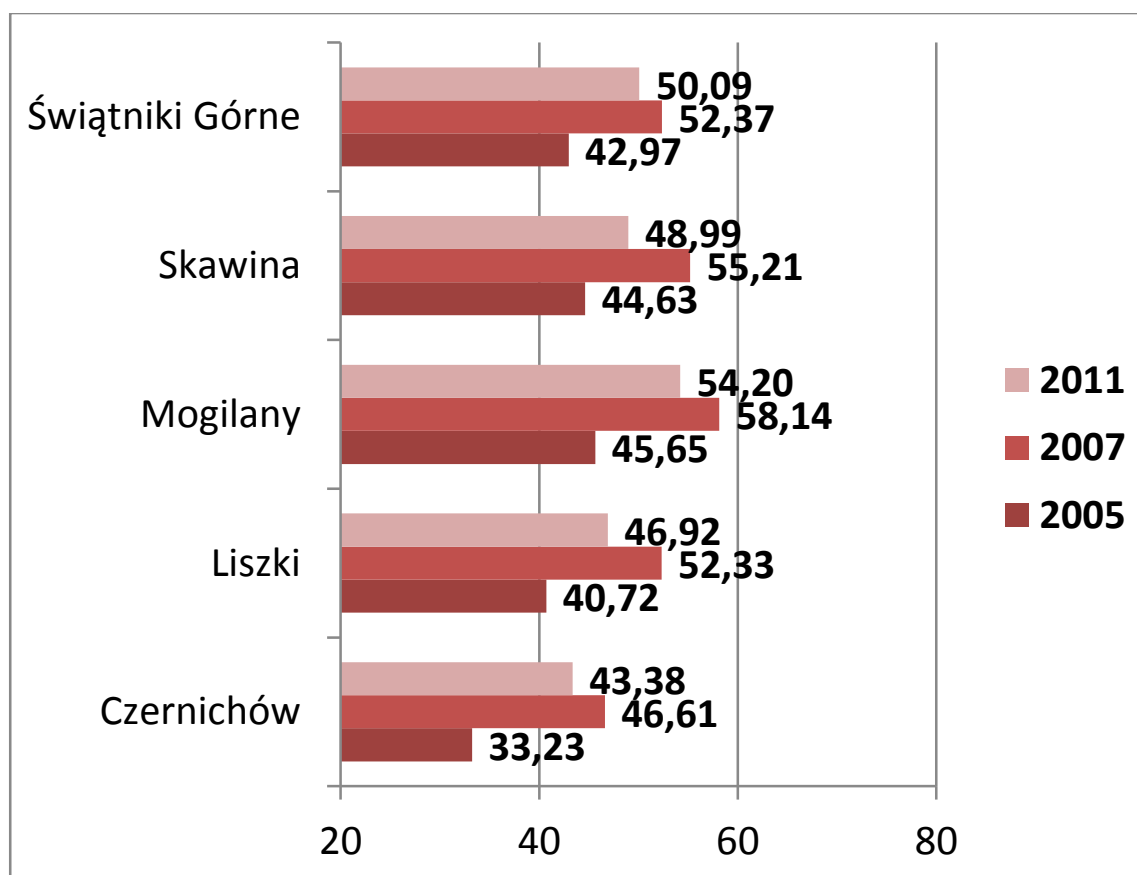
Wykres 1 Frekwencja w wyborach do Sejmu RP, samorządowych i europejskich w latach 2005-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

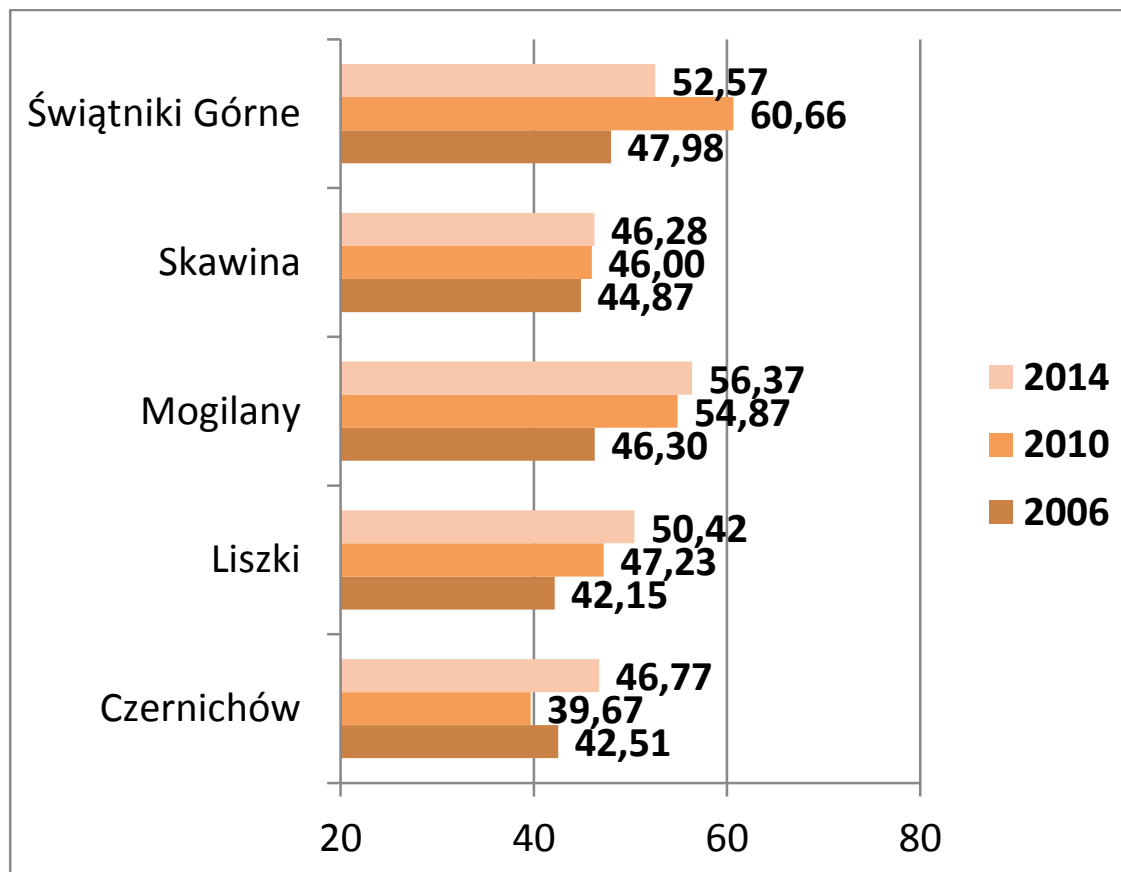
Porównanie frekwencji na terenie obszaru funkcjonalnego w wyborach parlamentarnych do średnich wskaźników w województwie małopolskim wskazuje, że **w każdym roku wyborczym frekwencja odnotowywana lokalnie była nieznacznie niższa od średniej małopolskiej, jednocześnie delikatnie wyższa od przeciętnej dla Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Odwrotnie sytuacja kształtowała się w wyborach samorządowych**, gdzie frekwencja w skali województwa każdorazowo okazywała się niższa w porównaniu z przeciętną dla KOM. **Co do zasady można stwierdzić, że wskaźniki frekwencji w wyborach parlamentarnych i samorządowych na terenie obszaru funkcjonalnego są zbliżone i oscylują wokół granicy 50% osób uprawnionych do głosowania. Zdecydowanie niższe wskaźniki uczestnictwa są cechą charakterystyczną wyborów europejskich**, co należy tłumaczyć specyfiką tych wyborów, brakiem przekonania Polaków odnośnie siły realnego oddziaływania europarlamentarzystów na sprawy krajowe, a także względnie niekorzystnym terminem przeprowadzenia wyborów.

Wykres 2 Frekwencja w wyborach do Sejmu RP na terenie obszaru funkcjonalnego – zróżnicowanie wewnętrzne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 3 Frekwencja w wyborach samorządowych na terenie obszaru funkcjonalnego – zróżnicowanie wewnętrzne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pogłębionej analizie wewnętrznej poddano dane o frekwencji w wyborach parlamentarnych oraz samorządowych. Wybory parlamentarne uważane są najbardziej zdominowane przez partie polityczne, a decyzje wyborcze zależą od sympatii w stosunku głównych liderów partyjnych. Z kolei w wyborach samorządowych zdecydowanie większe znaczenie mają lokalni liderzy, często podkreślający swój ponadpartyjny status. Ten stan rzeczy znajduje odzwierciedlenie w wynikach uczestnictwa w wyborach. **Najbardziej angażujące na terenie całego obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”, podobnie jak w całej Małopolsce, okazały się wybory przedterminowe parlamentarne w 2007 r., zogniskowane wokół silnego konfliktu dwóch największych partii sejmowych.**

Z punktu widzenia problematyki rozwoju lokalnego za najbardziej istotne uznać należy uczestnictwo w wyborach samorządowych. Doświadczenie ćwierćwiecza demokracji samorządowej wskazuje, że Polacy w coraz większym stopniu dostrzegają

wpływ najbliższego otoczenia i lokalnych środowisk na stan dobrobytu społecznego. **Istotnym czynnikiem wspierającym ten stan rzeczy w ostatnich latach było operowanie na poziomie jednostek samorządu terytorialnego znaczną pulą środków zewnętrznych płynących z funduszy europejskich.** Stopniowo wzmacniało to przekonanie o realnym wpływie decyzji podejmowanych w gminie, powiecie i na szczeblu wojewódzkim.

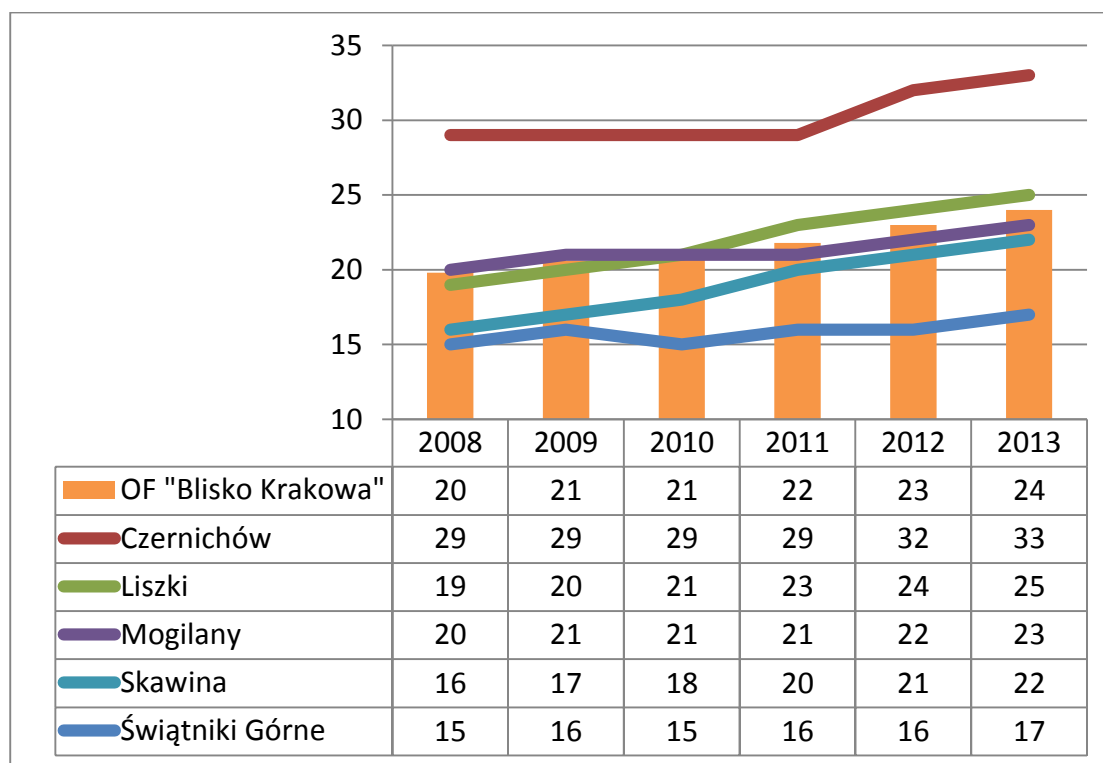
Podobny wniosek można wysnuć z analizy uczestnictwa w wyborach lokalnych na terenie gmin obszaru funkcjonalnego. **Przeciętnie w każdych kolejnych wyborach samorządowych odnotowywano coraz wyższą frekwencję. Podobnie w większości gmin uczestnictwo w ostatnich wyborach lokalnych było wyższe niż w ostatnich wyborach krajowych. Można tym samym stwierdzić, że mieszkańcy obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa” w coraz większym stopniu dostrzegają siłę i znaczenie własnego głosu na rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie własnej wspólnoty samorządowej.**

Istotnym zjawiskiem jest ponadto najwyższa dynamika uczestnictwa w wyborach lokalnych na terenie gmin o najwyższych wskaźnikach migracji. Można zatem stwierdzić, że nowi mieszkańcy z istotnym stopniem wykorzystują formalne narzędzia demokracji do wywierania wpływ na kształt najbliższego otoczenia. Największą dynamiką wzrostu zaangażowania w wyborach samorządowych odnotowano w gminie Mogilany, gdzie na przestrzeni lat 2006-2014 odnotowano przyrost frekwencji wyborczej na poziomie ponad 10 pkt. proc, a uczestnictwo w ostatnich wyborach samorządowych było najwyższe spośród wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego. Druga w kolejności była gmina Świątniki Górne (lider we wcześniejszych wyborach lokalnych), a trzecia z kolei gmina Liszki. We wszystkich wymienionych JST w wyborach samorządowych uczestniczyła ponad połowa mieszkańców uprawnionych do głosowania.

Działalność organizacji pozarządowych

Drugim ważnym wskaźnikiem zaangażowania obywatelskiego w rozwój lokalny jest poziom zaangażowania i aktywności mieszkańców w organizacjach trzeciego sektora. Na potrzeby badania posłużono się liczbą organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych, na podstawie danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych GUS. Należy przy tym pamiętać, że równie istotne w kontekście analizy poziomu kapitału społecznego jest nieformalne zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne. Ważne są ponadto możliwości rozwoju stwarzane organizacjom pozarządowym, w tym finansowe i niefinansowe wsparcie płynące ze strony administracji samorządowej.

Wykres 4 Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności w latach 2008-2013.

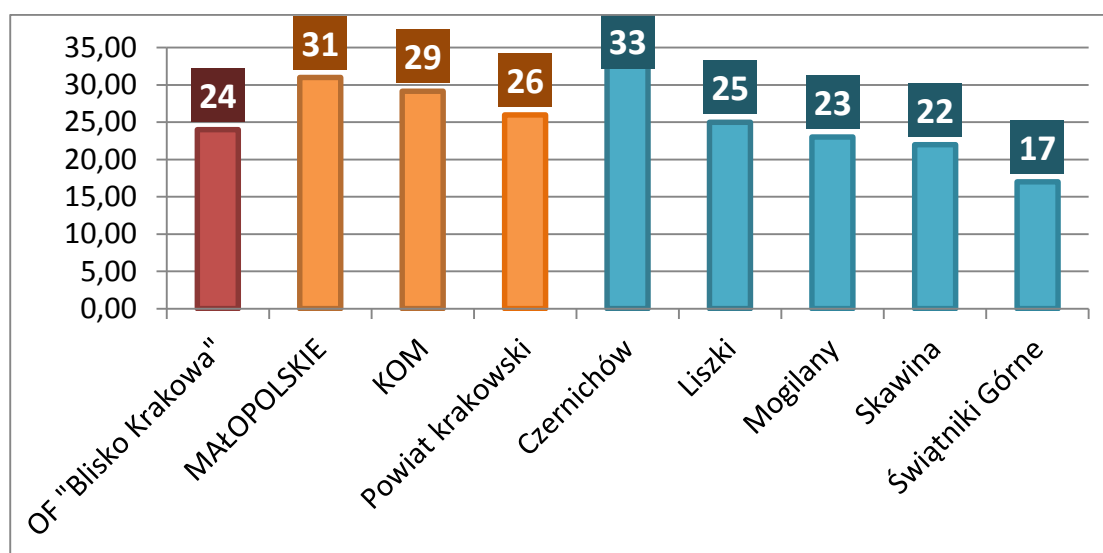
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie obszaru funkcjonalnego rokrocznie wzrasta, będąc świadectwem rosnącego zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. **Przeciętnie na terenie obszaru funkcjonalnego w latach 2008-2013 liczba stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych zwiększyła się o 20%.** Dostępność funduszy unijnych w ostatnich latach dodatkowo

pozwołała organizacjom pozarządowym na rozwój w obszarach dostarczania usług publicznych – często zwyczajowo przypisanych organom administracji, jak np. wychowanie przedszkolne, edukacja czy pomoc społeczna.

Pomimo systematycznego wzrostu sektora organizacji pozarządowych należy podkreślić, że **w odniesieniu do prezentowanej grupy porównawczej wskaźnik fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na terenie obszaru funkcjonalnego jest względnie niski**. Na koniec 2013 r. wyniósł on 24 podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON. Przeciętnie w województwie małopolskim zarejestrowanych jest 31 podobnych jednostek, na obszarze KOM 29, w całym powiecie krakowskim 26 podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

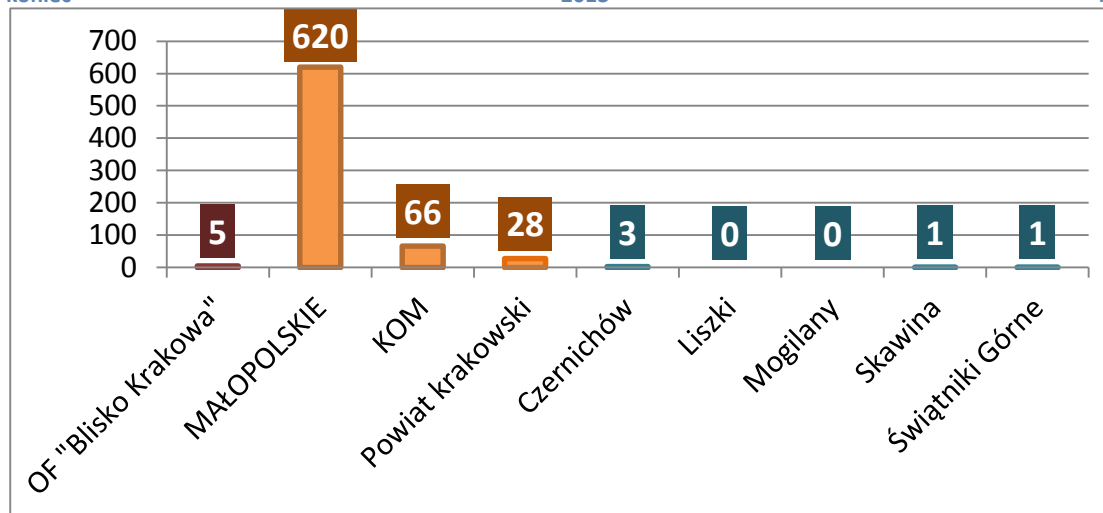
Wykres 5 Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców, stan na koniec 2013 r. – grupa porównawcza i zróżnicowanie wewnętrzne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Cechą charakterystyczną sektora pozarządowego na obszarze funkcjonalnym jest również silne zróżnicowanie wewnętrzne. **Najwyższy wskaźnik w całym okresie analizy obserwuje się w gminie Czernichów. Na koniec 2013 r. był on wyższy od średniej wojewódzkiej i wynosił 33 jednostki na 10 tys. mieszkańców. Wszystkie pozostałe gminy charakteryzowały się względnymi wskaźnikami na poziomie niższym od przeciętnej powiatowej.**

Wykres 6 Liczba organizacji pozarządowych posiadających status organizacji pożytku publicznego, stan na koniec 2013 r.

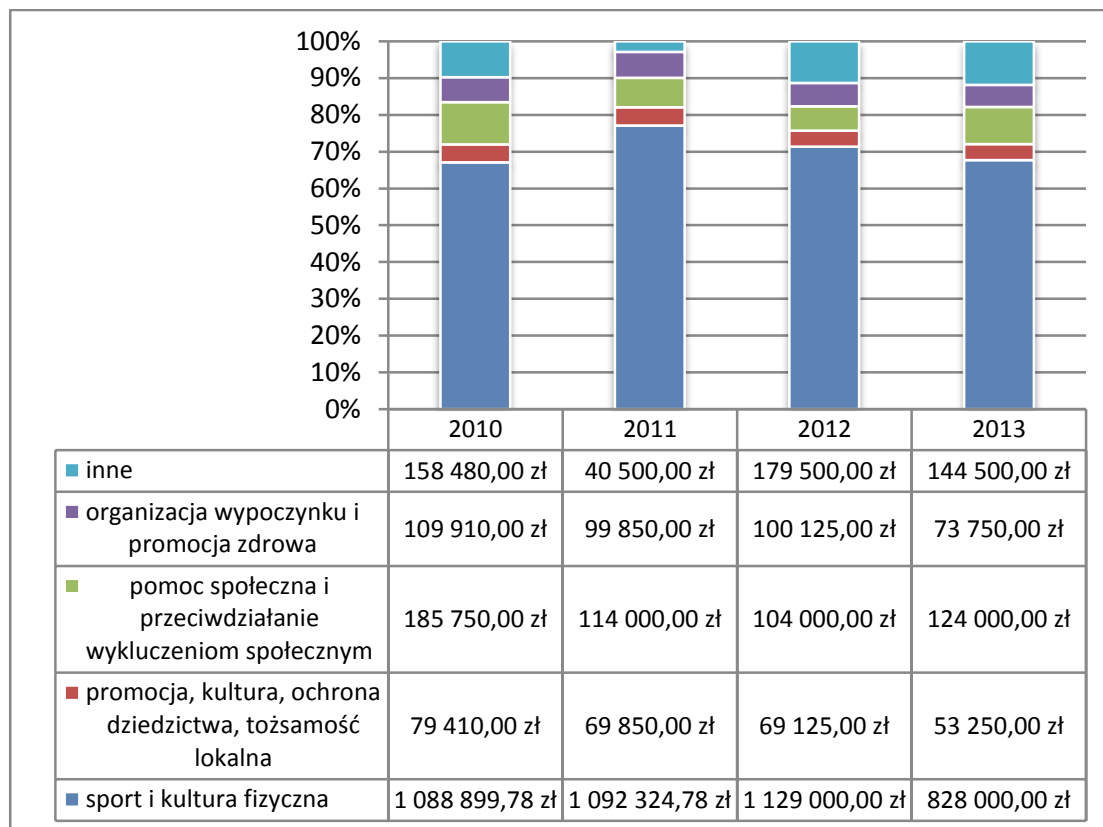
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS.

Według danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej spośród wszystkich organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie obszaru funkcjonalnego jedynie 5 posiadało status organizacji pożytku publicznego. Trzy z nich z gminy Czernichów oraz po jednej jednostce z gmin Skawina oraz Świątniki Górne. Organizacje te uprawnione są do otrzymania 1 % podatku dochodowego od osób fizycznych.

Osobnej analizie poddano współpracę finansową gmin obszaru funkcjonalnego z organizacjami pozarządowymi. W tym celu dokonano zestawienia dotacji przekazywanych organizacjom pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, a także środków przekazywanych w trybie pozakonkursowym na mocy innych ustaw. Pełne dane dla wszystkich gmin zostały udało się pozyskać dla lat 2010-2013, w związku z tym analizę ograniczono do tego okresu.

Podstawowym wnioskiem charakterystycznym dla wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego jest zbliżona struktura dotacji. **Największym beneficjentem środków przeznaczanych w ramach dotacji dla organizacji pozarządowych są kluby sportowe. We wszystkich gminach środki przeznaczane na zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu stanowią ponad 60% wszystkich funduszy na rzecz podmiotów trzeciego sektora. Dodatkowo kluby sportowe często są także beneficjentami konkursów na realizację zadań z zakresu organizacji wycieczek, a nawet przeciwdziałania problemom społecznym.**

Wykres 7 łączna wysokość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym w gminach obszaru funkcjonalnego „Blisko Krakowa”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UP Powiatu Krakowskiego.

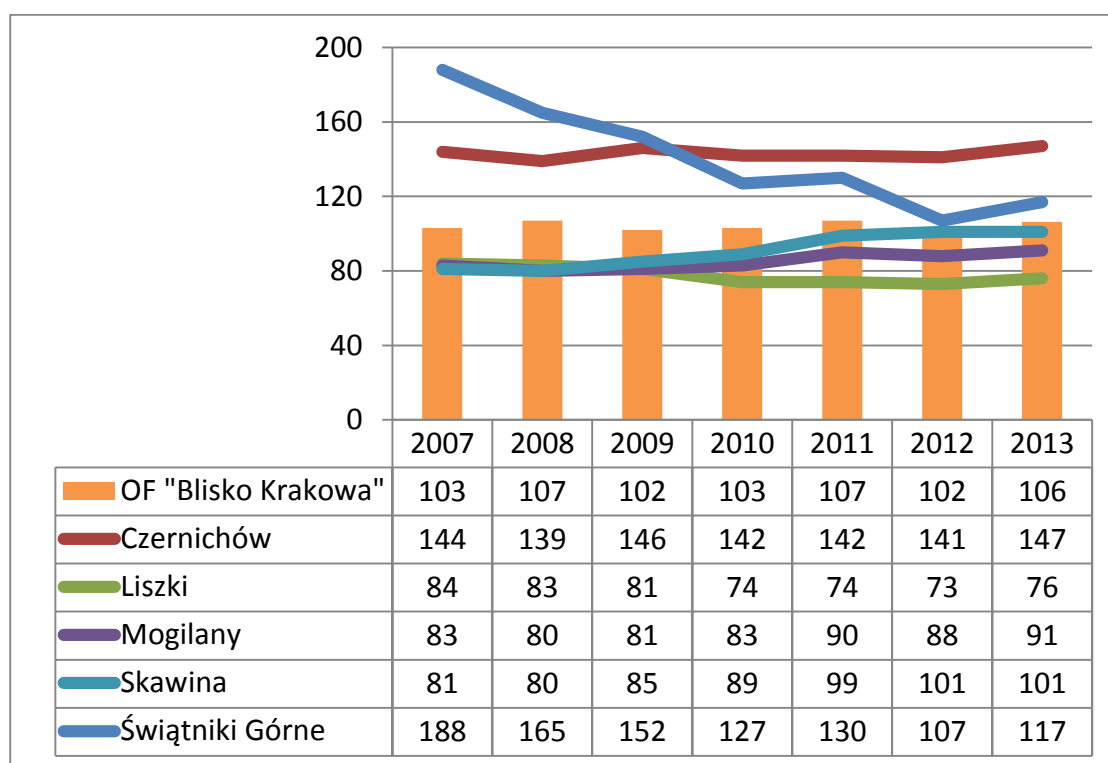
Drugą wyróżniającą się grupą beneficjentów są ochotnicze straże pożarne. Podmioty te otrzymują dotację w różnych konkursach przedmiotowych, często z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa, promocji oraz wzmacniania tożsamości lokalnej.

Analiza wydatków w poszczególnych gminach wskazuje ponadto, że wciąż w niewielkim stopniu są one angażowane do dostarczania usług publicznych, szczególnie z zakresu animacji kulturalnej, pomocy społecznej, a także promowania i wspierania działalności gospodarczej. Choć można w tym obszarze wymienić pozytywne przykłady, skala współpracy wciąż pozostaje marginalna.

Kultura i kreatywność

Ostatnim etapem diagnozy statystycznej była analiza wskaźników uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, a także oferty usług sektora kultury na poziomie gminnym. Obszar ten, jak za zaznaczono we wprowadzeniu metodologicznym, uważany jest za narzędzie budowania kapitału społecznego. Nie wskazuje on zatem dzisiejszego poziomu relacji społecznych mieszkańców obszaru, przyjmujemy natomiast założenie, że wyższe uczestnictwo w kulturze będzie miało przełożenie na partycypację społeczną w przyszłości.

Wykres 8 Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2007-2013.

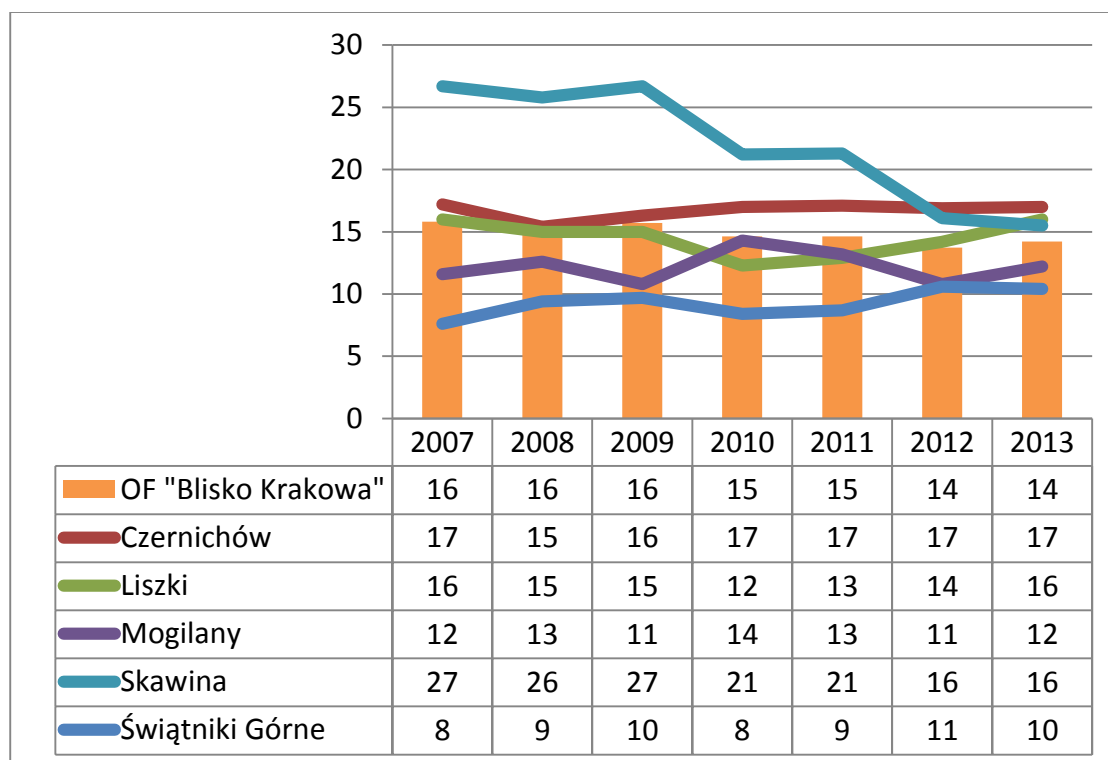

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podstawowymi poddanymi analizie wskaźnikami uczestnictwa w kulturze były dane na temat czytelnictwa w poszczególnych gminach. Choć współczesna rola bibliotek istotnie się zmienia, wciąż pozostają one podstawowymi i powszechnie dostępnymi instytucjami kultury. **Ostatnie lata wskazują na stabilną liczbę czytelników bibliotek publicznych. Przeciętnie na obszarze funkcjonalnym, w przeliczeniu na 1 tys. ludności, liczba czytelników wahała się w przedziale od 102 do 107 osób.** Analiza różnicowania wewnętrznego wskazuje jednak, że taki stan rzeczy spowodowany jest

przede wszystkim znaczącym spadkiem liczby czytelników w gminie Świątniki Górne. Odmienny trend zaobserwować można w Gminie Skawina, gdzie Liczba czytelników wzrosła z 81 do 101 osób na 1 tys. mieszkańców. Dane na temat pozostałych gmin wskazują na względnie stabilną liczbę użytkowników bibliotek publicznych.

Wykres 9 Liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w latach 2007-2013.

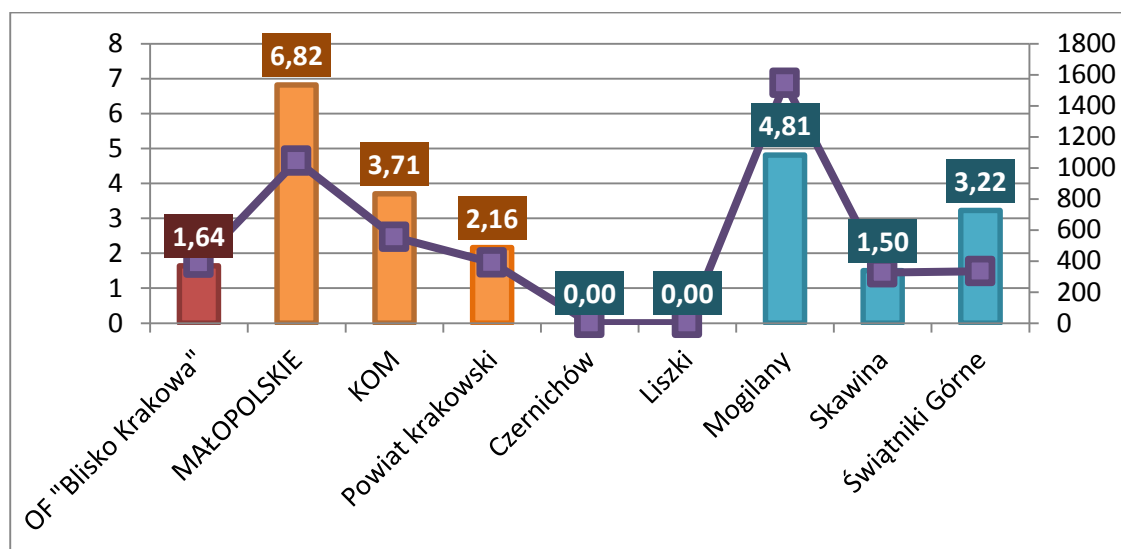
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika w ostatnich latach dla całego obszaru funkcjonalnego nieznacznie się obniżyła, z poziomu 16 wypożyczeń w 2007 roku do 14 wypożyczeń w 2013 roku. W tym wypadku również zaobserwować można duże zróżnicowanie wewnętrzne. Najniższą skalę wypożyczeń odnotowuje się w gminie Świątniki Górne, liderem z kolei jest gmina Czernichów. Najwyższy spadek w liczbie wypożyczeń na 1 czytelnika odnotowano w gminie Skawina, gdzie jednocześnie zaobserwowano rosnącą skalę czytelnictwa.

Ostatnim prezentowanym wskaźnikiem jest dostępność i skala uczestnictwa w imprezach organizowanych przez instytucje kultury. Należy przy tym mieć na uwadze, że **postępujące zmiany w uczestnictwie w kulturze prowadzą do coraz większej podaży usług kulturalnych po stronie organizacji pozarządowych, a nawet**

przedsiębiorstw prywatnych. Usługi sektora kultury na poziomie gminnym organizowane są często w sposób nieformalny. Ruchy te przede wszystkim obserwowane są przestrzeni kulturalnej wielkich miast, lecz stopniowo znajdują zwolenników i naśladowców w mniejszych społecznościach lokalnych.

Wykres 10 Liczba imprez i uczestników imprez organizowanych przez instytucje kultury na 1000 ludności – grupa porównawcza i zróżnicowanie wewnętrzne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Powyższe założenie należy wziąć pod uwagę, poddając analizie liczbę imprez organizowanych na terenie obszaru funkcjonalnego. **Ponieważ w gminach Czernichów oraz Liszki nie funkcjonują inne niż biblioteki instytucje kultury, w statystykach BDL GUS wykazany został brak imprez kulturalnych. Analiza wydatków budżetowych, w tym dotacji na rzecz organizacji pozarządowych, wskazuje jednak, że dużą część zadań w zakresie usług kulturalnych realizowana jest przez podmioty trzeciego sektora, a także placówki edukacyjne. W pozostałych gminach funkcjonują gminne ośrodki kultury, których ofertę scharakteryzowano poniżej.**

Gminny Ośrodek Kultury w Mogilanach

Ośrodek posiada ofertę zajęć stałych, do których należą: pracownia tkactwa artystycznego, pracownia wokalna, pracownia tańca współczesnego, pracownia muzyczna, pracownia plastyczna, pracownia komputerowa, pracownia językowa, pracownia teatralna, pracownia fotografii i filmu oraz pracownia zajęć taneczno-ruchowych. Ponadto w ośrodku działa kawiarnia i galeria. Przy GOK funkcjonuje też Orkiestra Dęta OSP we Włosani, Kapela Ludowa „Mogilanie”, Zespół Regionalny „Mogilanie”, Dziecięcy Zespół Regionalny „Mali Mogilanie”, Szkołka Muzykowania Ludowego, Chór „Mogilanum” oraz Zespół „Experyment”. Dodatkowo GOK prowadzi działalność na rzecz placówek oświatowych, na którą składa się organizacja przeglądów, festiwali, konkursów i koncertów (w tym cykliczne koncerty Filharmonii Krakowskiej), prowadzenie zajęć edukacyjnych w ramach pracowni plastycznej, tkactwa artystycznego, komputerowej, tańca współczesnego oraz zajęć taneczno-ruchowych. Ośrodek organizuje również imprezy i przedsięwzięcia cykliczne, w tym: Koncert Noworoczny, Gminne Noworoczne Spotkanie Seniorów, Gminny Przegląd Grup Kolędniczych i Widowisk Bożonarodzeniowych, Gminny Konkurs Recytatorski, Talenty Małopolski - eliminacje gminne, Bajkowy Bal Karnawałowy, Ferie w GOK-u, Spotkanie z poezją, Spotkanie ze słowem Jana Pawła II, Majówka w Mogiłańskim Dworze, Dzieci Tradycji - jarmark na mogiłańskim Podedworzu, Wakacje w GOK-u, 11 listopada - Uroczystości z okazji Święta Odzyskania Niepodległości, Muzyczne Zaduszki, Konkursy plastyczne: „Wspomnienia wakacji”, „Ozdoby Choinkowe”, „Pisanka”, Konkurs fotograficzny „Niezwykła zwyczajność w obiektywie trzech pokoleń”, Konkurs poetycki „Jesień wierszem malowana” oraz inne wydarzenia. Sztandarową imprezą, przyciągającą rokrocznie najwięcej uczestników jest „Majówka w Mogiłańskim Dworze”.

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Świątnikach Górnych

Zajęcia organizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Świątnikach Górnych prowadzone są w Strażnicy Kultury w Świątnikach Górnych, a także w filiach MGOK w Rzeszotarach, Wrząsowicach, Ochojnie i Olszowicach. Ośrodek w Świątnikach Górnych posiada ofertę zajęć stałych, do których należą: spotkania świetlicowe, zajęcia plastyczne dla dzieci, zajęcia teatralne, zajęcia taneczne, zajęcia taneczne dla dzieci, język angielski, aerobic, salsa, zumba oraz teatr młodzieżowy. Przy Ośrodku działa Chór „Eligiusz”, Reprezentacyjna Orkiestra Dęta Miasta i Gminy Świątniki

Górne oraz Klub Seniora. Filia w Rzeszotarach świadczy głównie usługi zajęć świetlicowych (tenis stołowy, bilard, Internet) oraz zajęcia zumbi. W filii we Wrząsowicach odbywają się ponadto m.in. próby chóru „Wrzosa”, nauka gry na keyboardzie i gitarze czy zajęcia plastyczne dla dzieci. W Szkole Podstawowej w Ochojnie odbywają się zajęcia z tańca towarzyskiego i plastyki skierowane do dzieci. Z kolei w Olszowicach organizowane są zajęcia świetlicowe, plastyczne, teatralne oraz lekcje tańca towarzyskiego. Poza zajęciami stałymi, MGOK organizuje wydarzenia cykliczne, takie jak: występy oraz lekcje śpiewania z chórem „Eligiusz”, występy jasełkowe, wigilie Caritasu, koncerty Reprezentacyjnej Orkiestry Dętej Miasta i Gminy Świątniki Górne, koncerty uczniów Szkoły Muzycznej, gminny turniej szachowy, spotkania Stowarzyszenia Przyjaciół Świątnik Górnych czy premiery spektakli przygotowanych przez młodzieżowe grupy teatralne. MGOK organizuje również co roku spotkania sylwestrowe na Rynku Świątnickim, które należą do jednych z najważniejszych wydarzeń kulturalnych w Gminie.

W Gminie Świątniki Górne, w 2013 roku rozpoczęła działalność Piwnica pod Sekretną Kłódką. W ramach działalności Piwnicy, uruchomione zostało miejsce kameralnych występów artystycznych – C.K.Scena oraz „galeria na poziomie 365 mnpm” – miejsce przeznaczone do organizacji wystaw.

Centrum Kultury i Sportu w Skawinie

Do kompleksu Centrum Kultury i Sportu w Skawinie należy kilka obiektów, umożliwiających tworzenie szerokiej oferty zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Na CKiS składa się: Basen „Camena”, Hala Widowiskowo-Sportowa, Kino „Piaś”, Kort Miejski w Skawinie, Kort tenisowy na Gubałówce, Dwór Dzieduszyckich w Radziszowie, Ośrodek Kulturalno - Rekreacyjny „Gubałówka”, Orlik 2012 (ul. Mickiewicza oraz ul. Konstytucji 3 Maja), Pałac „Sokół” oraz Stadion Miejski.

W Centrum Kultury i Sportu w Skawinie działają następujące sekcje kulturalne: Taniec towarzyski Malucha, Teatr amatorski (grupy: „MRÓWY” - dzieci szkół podstawowych, „Wszystko Gra” - młodzież gimnazjalna, „MASKA” - młodzież ponadgimnazjalna i dorośli), Pracownia modelarska, Pracownia plastyczna, Warsztaty wokalne, Rytmika - Klub SMOKA OBIBOKA, Balet klasyczny, Grupa Dance Wave - taniec nowoczesny z elementami hip – hop, Grupa Freshest Crew - taniec hip-hop/nowoczesny/jazz, Grupa NO SILENCE – taniec nowoczesny, Zespół Galaxy-Cheer – zespół cheerleaderek, Taniec towarzyski, Zespoły artystyczne (Chór Żeński

„Cantica”, Orkiestra Dęta „Sygnał”, Kapela „Sokół Haller”), Zespoły Rockowe (Astral Edge, Fuel, Reflect, Visentini band, „MDKJ”, Seth) oraz Kursy nauki gry na instrumentach (gitara, piano). Do najważniejszych imprez cyklicznych, organizowanych, współorganizowanych przez CKIS lub w których jest ono partnerem należą: Turniej Cheerleaderek, Dni Skawiny, Turniej Sołectw, Dożynki Gminne, Pokonaj Focha, Tydzień Teatralny, Międzynarodowy Bieg Skawiński, Pływackie Mistrzostwa Skawiny, Międzynarodowy Festiwal muzyki organowej i kameralnej oraz Zachowaj trzeźwy umysł.

Specyfika usług sektora kultury w gminach zlokalizowanych wokół dużej aglomeracji miejskiej, a także służebność tego sektora, nie tylko w sferze rozwoju kapitału społecznego, lecz także w sferze rozwoju funkcji turystycznej i gospodarczej poszczególnych gmin stanowi wyzwanie do szukania nowych dróg dostarczania oferty kulturalnej. Istotnym wyzwaniem wydaje się zbudowanie spójnej, komplementarnej oferty dla mieszkańców całego obszaru, będącej jednoczesną alternatywą dla form spędzania czasu wolnego w Krakowie.